

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ
ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ
ДЛЯ УЧНІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ**

Анотація. Автори подають результати педагогічного експерименту всеукраїнського рівня, що проводиться у закладі професійної освіти інклюзивної орієнтації, який має на меті забезпечити можливість отримання якісної професійної освіти; аналізує виклики із якими стикаються педагогічні колективи й учнів із порушенням слуху у процесі професійної освіти і навчання; наводить приклади взаємодії органів місцевого самоврядування для забезпечення доступності до якісної освіти.

Ключові слова: учні з особливими потребами; доступність освітнього простору, показники рівня доступності.

Larysa Sergeieva, Svitlana Syenko

**PROVIDING EASY SPACE AVAILABILITY PROFESSIONAL
(PROFESSIONAL AND TECHNICAL) EDUCATION FOR STUDENTS
WITH SPECIAL NEEDS**

Annotation. The author presents the results of the pedagogical experiment of the all-Ukrainian level, which is conducted in the institution of vocational education of inclusive orientation, and has the aim to ensure the possibility of obtaining high-quality vocational education; analyzes the challenges faced by pedagogical groups and students with hearing impairment in the process of vocational education and training; gives examples of cooperation between local governments to ensure availability of quality education.

Keywords: students with special needs, availability of educational space, accessibility level indicators

Актуальність. Модернізація та відновлення престижності професійної (професійно-технічної) освіти сприятиме забезпеченню економічного розвитку і конкурентоспроможності держави, створенню умов для професійної

самореалізації особистості та задоволення потреб ринку праці, суспільства та держави у кваліфікованих кадрах. Досвід країн Європейського Союзу свідчить, що постійна модернізація професійної освіти має суттєвий вплив на сталий розвиток економіки, забезпечує відповідність національних професійних кваліфікацій міжнародним стандартам, сприяє самозайнятості населення та самореалізації особистості. Завдання створення сучасного освітнього середовища, що базується на інноваційних педагогічних, наукових, виробничих, цифрових технологіях, започаткуванні програм підприємництва, бізнес-інкубаторів, стартапів є одним із провідних, що висуває Концепція реалізації державної політики у сфері професійної освіти «Сучасна професійна освіта» на період до 2029 року [1].

Мета статті полягає у висвітленні проміжних результатів педагогічного експерименту всеукраїнського рівня, що проводиться на базі ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти».

Виклад основного матеріалу. Проект Закону України «Про професійну освіту» (2018) передбачає у Статті 9. Розділу 1 право на професійну (професійно-технічну) освіту осіб з особливими освітніми потребами. У статті зазначається, що держава створює умови для здобуття професійної (професійно-технічної) освіти для осіб з особливими освітніми потребами з урахуванням здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері професійної (професійно-технічної) освіти [2].

Заклади професійної освіти інклюзивної орієнтації мають забезпечувати можливість отримання якісної професійної освіти. Це надає можливість особам із особливими потребами успішно соціалізуватися та, забезпечує їхню повноцінну участь у житті суспільства, самореалізації в різних видах професійної і соціальної діяльності. Для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості.

Питання забезпечення доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами є на часі для закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі ЗПТО). Так, наприклад, у Комунальному закладі Київської обласної ради «Васильківський професійний ліцей» (директор Постоленко Л.М.) навчаються учні різних нозологій та діагнозів, як то: учні з аутизмом; з легкою формою затримки психічного розвитку; з хронічними захворюваннями (серцеві захворювання та алергії); з психоневрологічними захворюваннями, з вадами зору тощо. На базі ліцею створюється обласний Центр професійної освіти для дітей та молоді з обмеженими можливостями, який розпочав свою роботу з вересня 2018 р.

Наказ Міністра освіти і науки України № 565 від 15.05. 2016 р. поклав початок проведення педагогічного експерименту всеукраїнського рівня на базі ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти» (далі – ДНЗ ОЦПТО), який є провідним закладом професійної освіти, що здійснює ступеневу професійну підготовку кваліфікованих, конкурентоспроможних робітників з 29 технологічно складних професій та надає професійну освіту учням із особливими освітніми потребами (з порушеннями слуху), як в інклюзивних, так і в спеціальних групах [6].

У ході експериментальної роботи було визначено чотири основних аспекти доступності освітнього простору, які доповнюють один одного: універсальний дизайн та розумне пристосування; гарантоване виконання базових стандартів та відповідна якість освіти; прагнення до вдосконалювання та індивідуалізації навчання, досягнення поставлених цілей на різних етапах навчання; здатність задовольняти попит і очікування споживачів освітніх послуг і зацікавлених учасників освітнього ринку.

Загальноприйнятним є визначення доступності за двома показниками: фінансовою доступністю освітніх послуг та фізичною доступністю закладів освіти для більшості громадян. Оскільки за Законом України «Про освіту» (2017 р.) для здобуття професійної (професійно-технічної) освіти передбачено гарантії і зобов'язання з боку держави щодо створення умов, які б надали

можливість усім без винятку громадянам, без дискримінації їх за якимись ознаками безоплатно здобути освіту на цьому рівні в межах, визначених певними правовими документами, наприклад, державним освітнім стандартом, фінансова доступність професійної освіти фактично не розглядається, адже наявність фінансової недоступності має тлумачитися як порушення норми закону в цьому питанні [3].

Для того, щоб учні з порушеннями слуху краще орієнтувалися в освітньому просторі в холі закладу освіти розміщено детальний план та встановлені сигнальні лампочки, що сповіщають про початок та кінець занять або надзвичайну ситуацію.

У ході дослідження було виявлено що під час навчання в інклюзивних групах учні з порушеннями слуху відчувають дискомфорт від шуму, що створюється в навчальних лабораторіях, кабінетах. Придбано індивідуальні шумопоглинаючі навушники, що знижують рівень шуму. У місцях постійного перебування учнів з порушеннями слуху (кабінетах, майстернях, лабораторіях, спортивній залі, гуртожитку тощо) знаходяться спеціальні розмовники, які містять основні слова та вирази, необхідні для спілкування.

Для збереження прийняттого для всіх категорій учнів темпу стає в нагоді використання мобільних додатків, які перетворюють мову в друкований текст. Сучасні засоби комунікації (смартфони, планшети) суттєво спрощують спілкування з учнями з порушеннями слуху, але не у всіх є змога їх придбати. У жовтні 2017 року очільник Одеської обласної державної адміністрації М. В. Степанов передав учням з порушеннями слуху смартфони Meizu. Заклад освіти відвідала й дружина Президента М.А. Порошенко [4].

За результатами анкетування випускників з'ясовано, що під час працевлаштування не всі роботодавці готові взяти до робочих колективів випускників із порушеннями слуху, відсутня доброзичлива атмосфера, існують бар'єри спілкування. Суспільству бракує гуманності, толерантності до людей, які мають відмінності. В м. Одесі ініційовано проведення акції «Долаємо бар'єри разом (Overcome barriers together)».

Дослідження підтвердило, що фізична доступність включає не тільки архітектурну доступність приміщень, а й модифікацію змісту навчального матеріалу. Ось чому учасниками експериментальної роботи було здійснено розроблення робочого зошиту «Креслення», підготовлено рукопис навчального посібника «Матеріалознавство»; розроблено індивідуальні картки спостереження для відслідковування змін особистого розвитку учнів з порушеннями слуху; підготовлено більш читабельний варіант навчального матеріалу, де виділено (за допомогою підкреслювання чи позначення кольором) у тексті важливі моменти що у свою чергу допомагає учням зосередитися на ключових характеристиках тексту, сформулювати базове розуміння головних подій чи питань з певного уривку.

Одним з основних показників рівня доступності освітнього простору, на нашу думку, виступає рівень навчальних досягнень учнів відповідно до Державних стандартів, адже вони є особистісним та індивідуальним прогресом (розвитком) здобувача освіти в процесі навчання, тому до найважливіших критеріїв відноситься розвиток індивідуальних здібностей, творчого потенціалу учня (траєкторія особистісного розвитку); рівень сформованості ключових компетентностей, досягнутий випускниками (вимірювання початкового рівня при вступі до освітнього закладу та випуску із нього) та якість умов ЗПТО: матеріальна база, навчальне і методичне забезпечення, рівень професійної компетентності викладачів тощо [5].

У ході експерименту з'ясовано, що інноваційною технологією забезпечення доступності освітнього простору для учнів із порушеннями слуху є створення навчально-практичних центрів професійної підготовки. У жовтні 2017 р. розпочав роботу Навчально-практичний будівельний центр з вивчення сучасних будівельних технологій компанії «Кнауф» та Навчально-практичний будівельний майданчик із вивчення сучасних будівельних технологій компанії «Тріора», які доповнили освітній простір Міжрегіонального навчально-практичного центру професійної підготовки монтажників санітарно-технічних систем і устаткування та Регіонального навчально-практичного будівельного

центру з вивчення сучасних будівельних технологій компанії «Хенкель Баутехнік (Україна)».

Висновки. Проміжні підсумки педагогічного експерименту доводять, що обґрунтовані критерії і показники визначення рівня доступності освітнього простору ЗПТО для учнів із порушеннями слуху сприяють успішному забезпеченню реалізації концептуальних засад доступності освітнього простору ЗПО для учнів із порушеннями слуху; визначені організаційно-педагогічні умови забезпечення ефективної партнерської взаємодії педагогів та перекладачів жестової мови ЗПО поліпшили забезпечення раціонального пристосування рівня доступності освітнього простору ЗПО для учнів із порушеннями слуху, а проведені практичні заняття для педагогічних працівників з питань застосування методів дистанційно-модульного навчання учнів із порушеннями слуху засобами сервісу Classroom G Suite сприяли покращенню результатів підсумкового (вихідного) контролю освітньо-професійних досягнень (професійних компетентностей) учнів із порушеннями слуху за професіями «Лицювальник-плиточник» та «Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування».

Запропонована структурно-функціональна модель формування професійних компетентностей учнів із порушеннями слуху в умовах інклюзивного навчання в ЗПТО, апробовані методичні рекомендації щодо особливостей організації підсумкового (вихідного) контролю навчальних досягнень (професійних компетентностей) учнів із порушеннями слуху за професіями «Лицювальник-плиточник» та «Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування» та методичні рекомендації щодо застосування методів дистанційно-модульного навчання учнів із порушеннями слуху засобами сервісу Classroom G Suite.

Список використаної літератури

1. Сучасна професійна освіта. Концепція реформування професійної освіти України. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/suchasna-profesijna-osvita-yakastane-investiciyeyu-v-osobistist-u-mon-predstavili-viziyu-reformi-pto>

2. Проект Закону України «Про професійну освіту» (2018) – URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/profesiyno-tekhnichna-osvita>
3. Закон України «Про освіту» – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. <http://umo.edu.ua> – URL: <http://umo.edu.ua/news/druzina-prezidenta-marina-poroshenko-oznajomilasja-iz-promizhnimi-rezuljtatami-pedagoghichnogho-eksperimentu-vseukrajinsjkogho-rivnja>
5. <http://umo.edu.ua> – URL: <http://umo.edu.ua/news/uchnjam-iz-osoblivimi-osvitnimi-potrebami---jakisnu-profesijnu-osvitu-i-navchannja>
6. <http://umo.edu.ua> – URL: <http://umo.edu.ua/news/dostupnistj-osvitnjogho-prostoru-dlja-uchniv-z-osoblivimi-potrebami>